

ธรรมชาติออนไลน์ By 'นณณ์ ภาณีดวงค์'

คนไม่มีทางคิดถึงการอนุรักษ์

ตราบใดที่ถูกขายยังหิวอยู่หรือไม่มีกิน มันเป็นไปได้

BemyGuest

เรื่อง : ชุติมา ชูเจริญ

คนรักสัตว์ในบ้านเราอาจมีอยู่ไม่น้อย แต่คนที่ทั้ง "รัก" และ "รักษ์" บนพื้นฐานของความรู้และความเข้าใจอย่างแท้จริงยังเป็นเพียงแค่มนุษย์กลุ่มเล็กๆ ..

ทว่า "ปริมาณ" ย่อมไม่ใช่เป็นตัวชี้วัด "คุณภาพ" คนกลุ่มเล็กๆ นี้รวมตัวกันในนาม siamensis มีพลังเหลือเฟือและกำลังขยายเครือข่ายออกไปอย่างกว้างขวางด้วยพลังของ

โซเซียลมีเดีย ผ่านเว็บไซต์ที่ถือเป็นเวทีแลกเปลี่ยนข่าวสารความรู้ด้านสัตว์ป่าที่น่าจับตามองที่สุดแห่งหนึ่ง

หัวเรือใหญ่ไม่ได้มีดีกรีเป็นนักวิชาการหรือนักอนุรักษ์ แต่เป็นทายาทธุรกิจน้ำตาลที่หลงรักสัตว์ตัวเล็กตัวน้อยมาตั้งแต่เด็ก ก่อนจะหันมาเอาจริงเอาจังกับสิ่งชีวิตต่างสปีชีส์ ด้วยการเรียนต่อระดับปริญญาเอกสาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม

ในโอกาสวันคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งชาติ 26 ธันวาคมนี้ "เสาร์สวัสดิ์" ถือเป็นสว่น นณณ์

ภาณีดวงค์ ผู้ดูแลเว็บไซต์ www.siamensis.org มาพูดคุยถึงพลังของโซเซียลมีเดียกับการอนุรักษ์ที่ดูเหมือนว่าจะระส่ำระสาย แต่วิถีคิดยังต้องแก้ไข

● เว็บไซต์ siamensis มีความเป็นมาอย่างไร

เริ่มจากเข้าไปในพันทิป คอยกันแจกกันกับคนที่สนใจเรื่องเดียวกันในห้องจตุจักร ที่นี้เวลามีคนถามเราก็ตั้งใจเขียนตั้งใจตอบ เร็วแล้วกระหึ่มหันหายไปเร็วมาก การจัดเก็บของเขา

บางทีมันก็หายาก ตอนหลังเลยคิดว่ามาทำเว็บเองกันดีกว่า เราจะได้เป็นผู้ดูแลข้อมูลของเราได้ ซึ่งช่วงแรกที่เราเปิดเว็บไซต์ siamensis.org ก็เริ่มจากปลาน้ำจืด และพรรณไม้ไม่เน้นเป็นหลัก แล้วในระหว่างที่เราสำรวจปลาน้ำจืดก็จะเจอภาพ เขียดรวมทั้งสัตว์ชนิดอื่นๆ มากมาย เริ่มมีกลุ่มคนที่เข้ามาร่วมศึกษาว่าตัวที่พบเป็นตัวยังอะไร มีการนำภาพสัตว์ต่างๆ เข้ามาแลกเปลี่ยน เลยมีความหลากหลายมากขึ้น

แล้วบางทีพอรู้ว่าเพื่อนคนนี้ศึกษาแมลงปอ เวลาเราไปเจอก็จะถ่ายรูปมาฝากเขา กลายเป็นเครือข่ายที่ช่วยกันศึกษา เพื่อนทำวิจัยเรื่องค้างคาว พอเขารู้ว่าเราสนใจตุ๊กกาย เขาเจอก็จะถ่ายรูปมาฝาก เหมือนช่วยกันศึกษา

● ทำไมถึงตั้งชื่อว่า Siamensis

Siamensis เป็นคำที่เอาไว้ตั้งชื่อสิ่งมีชีวิตที่ค้นพบในประเทศไทย คำว่าensis เป็นตัวต่อท้ายที่ทำให้เป็นภาษาละติน อย่างพบที่ประเทศไทยก็ Siamensis เจอที่เวียดนามก็ Vietnamensis ซึ่ง Siamensis เป็นชื่อที่ค่อนข้างคลาสสิก เราเป็นคนไทย เกิดในประเทศไทย พบในประเทศไทย ก็เลยใช้ชื่อนี้ คือหนึ่งแสดงความเป็นไทย สองมันแสดงความเป็นสากลว่าเราศึกษาทางวิทยาศาสตร์นะ ก็เลยตั้งขึ้นมาและเป็น .org คือไม่แสวงผลกำไร

● มีเพื่อนร่วมอุดมการณ์กี่คน

ตอนเริ่มต้นก็มี 5-6 คน ทั้งนักธุรกิจและนักวิชาการ ปัจจุบันก็เป็นกลุ่มคนที่ทั้งนักวิชาการ คนเลี้ยงและคนทั่วไปที่มีความสนใจจริงๆ คือผมเป็นคนสร้างเว็บไซต์ขึ้นมา แต่ความเป็น Siamensis ไม่ได้อยู่ที่ผมคนเดียว มันเป็นสิ่งของผมมากกว่า คือผมจะไม่เคยเคลมว่าผมเป็นเจ้าของ ผมจะบอกว่าผมเป็นผู้ก่อตั้ง แต่ไม่มีใครเป็นเจ้าของ ทุกคนต้องเป็นเจ้าของร่วมกัน ต้องร่วมกันสร้างมันขึ้นมามากกว่า

● วางบทบาทของเว็บไซต์ไว้อย่างไร

คือวิสัยทัศน์ของ Siamensis ตอนนั้นแบ่งเป็น 4 ส่วน คือส่วนของบทความ ส่วนที่สองคือดัชนีสิ่งมีชีวิต วิชานี้คืออยากให้มีเป็นพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติออนไลน์ที่สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ คือจะมีลิขสิทธิ์ของสัตว์ ซึ่งทั้งหมดนี้ระบบใหม่จะเป็นคล้ายๆกับวิกิพีเดีย คือใครก็ได้ที่จะมาสร้างข้อมูล ใส่ข้อความไว้ แต่ว่าในเบื้องต้นเราก็จะกรองก่อนนิดนึง ซึ่งถ้าเป็นคนเข้ามาใหม่ต้องผ่านระบบการขออนุมัติก่อน เว็บมาสเตอร์จะเป็นคนดูแล คัดกรองและให้การอนุมัติ ถ้าเราเห็นว่าคนไหนเขาทำได้ก็จะปล่อยให้สามารถอัปโหลดข้อมูลได้เอง

จะเห็นว่าเว็บมีความเคลื่อนไหวตลอดเวลา จากเดิมที่อัปโหลดได้ไม่กี่คน แต่ตอนนี้มีคนเป็นสิบแล้วที่สามารถช่วยสร้างเว็บขึ้นมาได้ทุกวันตลอดเวลา ซึ่งก็ได้แรงบันดาลใจมาจากหลายส่วน พวกนักถ่ายภาพสัตว์ป่าต่างๆ ให้อุป

มาลงในเว็บ ก็ทำให้เรามากำลั้งใจพอสมควรที่มีคนให้ความสนใจ

● ตั้งใจจะเป็นแค่เวทีในการแลกเปลี่ยนความรู้หรือจะก้าวไปสู่การทำกิจกรรมเคลื่อนไหวต่างๆ ด้วย?

คือเรารวมกลุ่มกันค่อนข้างหลวม ไม่มีองค์กรหลัก ไม่มีออฟฟิศ ไม่มีพนักงานประจำ มันเหมือนว่าทุกคนต่างกระจายกันอยู่ในหลายมหาวิทยาลัย หลากหลายหน่วยงาน หลายองค์กร ทั่วประเทศเลย เราไม่ได้มีการรวมตัวเป็นกลุ่มก้อนมากมาย แต่เราก็มีกิจกรรมร่วมกันทุกปี เช่น กิจกรรมนับนกที่คอยอินทนนท์ อย่างตอนนี้อยู่ที่ศูนย์ของกรมหม่อม (รังสฤษฎ์ กาญจนะวณิช) คือนอกจากนกแล้ว เขายังอยากให้เราไปช่วยดูสัตว์อื่นๆ ด้วย เพราะ Siamensis มีคนทำอยู่หลายกลุ่ม ก็เป็นการรวมกลุ่มกันไปขึ้นคอยอินทนนท์ หรือเป็นการรวมกันแบบเฉพาะกิจ เช่น ผมทำวิจัยเรื่องนิเวศวิทยาของตุ๊กกายที่เขาขง เป็นตุ๊กกายที่อาศัยอยู่ในถ้ำ ก็ได้สมาชิกใน Siamensis มาช่วยกัน

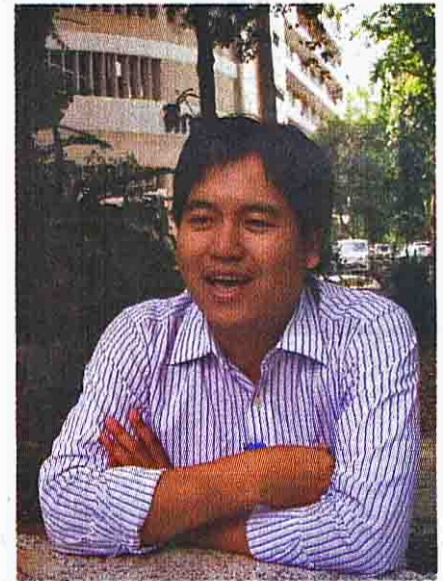
ส่วนเรื่องการเคลื่อนไหวคัดค้านก็มีทำบ้าง แต่เราคงไม่มีปัญญาไปैयाๆ ชูป้าย แต่เราจะเป็นการคัดค้านด้วยข้อมูลทางวิชาการมากกว่า อย่างเมื่อหลายปีที่แล้วมีโครงการที่กรมประมงจะปล่อยปลาเผาไปกำจัดวัชพืช เราก็เห็นว่าแปลกๆ ไม่น่าจะถูกต้อง ก็ร่วมกันทั้งนักวิชาการในกรมประมงเองและที่อยู่ข้างนอก เขียนเอกสารขึ้นมาเป็นจดหมายเปิดผนึกให้กรมประมง ก็ได้รับการตอบรับที่ดี

หรือในปัจจุบันที่เราทำอยู่ คือการสร้างฝาย ซึ่งในบริบทของฝายเองเป็นสิ่งที่อยู่แล้ว แต่ว่าสิ่งที่ดีคืออยู่ที่คิดทางมันก็ไม่ใช่ว่ามันดี เมื่อแนวคิดคือ ฝายเอาไว้เก็บกักน้ำ เก็บกักความชื้นเอาไว้ฟื้นฟูป่า หมายความว่าฝายควรจะอยู่ในป่าที่อยู่ระหว่างการฟื้นตัว ป่าที่ไม่อุดมสมบูรณ์ แต่ว่าในขณะนั้นเหมือนบางหน่วยตั้งใจว่าจะต้องสร้างฝายให้ได้แสนฝาย โดยที่ไม่ได้ดูความจำเป็นว่าพื้นที่นั้นๆ ต้องการฝายหรือเปล่า โดยเฉพาะในป่าที่สมบูรณ์ อย่างในป่าอุทยานแห่งชาติ ก็ยังไม่สร้างฝายทั่วไปหมด

ผลที่พบว่าชัดที่สุดก็ที่อินทนนท์ ปีแรกที่ผมเข้าไปสำรวจห้วยทรายเหลืองผมจะเจอปลาค้างคาว ซึ่งเป็นปลาเฉพาะถิ่นของคอยอินทนนท์ ประมาณ 30-40 ตัว เป็นสัตว์คุ้มครองและเป็นสัตว์เฉพาะถิ่นของไทย ปีต่อมา ต้นปีนั้นผมขึ้นไปสำรวจที่ห้วยเดิมมีการสร้างฝายขึ้นมา 4-5 ฝาย ปรากฏว่าพื้นที่มันเปลี่ยน กลายเป็นว่าเป็นน้ำนิ่ง แล้วก็มีตะกอนทรายมาทับช่องโพรงหินที่ปลาค้างคาวเคยอยู่ กลายเป็นว่าหายไปหมดเลย ศูนย์

พอเรานำเสนอตรงนี้ออกไป ก็เกิดการตอบรับพอสมควร ได้รับความกรุณาจากอาจารย์รตยา จันทระเกียรติ มูลนิธิสืบฯ และ ดร.อ้อย

(สรณรัชฎ์ กาญจนะวณิช) มูลนิธิโลกสีเขียว ถึงขนาดพาเข้าไปพบอธิบดีกรมอุทยานเลย ให้ไปนำเสนอว่าเป็นแบบนี้ๆ ก็ได้เข้าไปเมื่อ

สามสี่เดือนที่ผ่านมาก็เราไม่ได้ไปैयाๆ คัดค้าน แต่เราคัดค้านด้วยข้อมูลวิชาการ ซึ่งก็ยังสามารถไม่เยอะนัก อย่างเรื่องฝายก็ได้พูดให้เอสซีจีที่ตลาดหลักทรัพย์ที่เคยไปสัมภาษณ์เรื่องนี้

● ในแวดวงอนุรักษ์พลังของโซเชียลเน็ตเวิร์คช่วยได้มากน้อยแค่ไหน

Siamensis เหมือนเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การที่เรามีกลุ่ม มีองค์ความรู้โดยรวมอยู่ หลากหลายก็ทำให้เรามีพลังในส่วนนี้ เราสามารถเอาข้อมูลไปยันกับผลการศึกษาก็มีมูลค่าเป็นล้านได้อย่างที่พิชิตโลกที่จะมีการสร้างเขื่อนกันคลองชมพู เราก็ได้ความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่าย จนกระทั่งไปเจอกระชังน้ำจืดที่อาศัยอยู่ในคลองชมพู ที่ออกมาเป็นข่าวเมื่อ 2 ปีที่แล้ว เราไปเจอปลาชุกชนิดใหม่ที่อยู่ในคลองชมพู เราพบตุ๊กกายถ้ำที่อาศัยอยู่ในถ้ำคลองชมพู ซึ่งทั้งหมดนี้มันเป็นเรื่องพลังกลุ่มของเรา เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มที่สามารถที่จะช่วยกันหาข้อมูลพวกนี้ออกมาได้ คือรวมตัวกันออกไปวิจัย

เช่น ผมสนใจว่าทำไมพื้นที่ตรงนี้ถึงมีทั้งหินปูน หินทราย ก็จะมีสมาชิกที่เก่งทางด้านจีโอกราฟที่ส่งข้อมูลว่าพื้นที่ตรงนี้เป็นแบบนี้ๆ มันถึงมีแบบนี้ เป็นต้น ถือเป็นเวทีแลกเปลี่ยนทางความรู้ เป็นพลังทางองค์ความรู้มากกว่าพลังการเคลื่อนไหว

● เท่าที่ดูสถานการณ์สัตว์ป่าในบ้านเรามีแนวโน้มดีขึ้นหรือแย่ลง

ผมเชื่อว่าสถานการณ์ความเข้าใจของบุคคลทั่วไปมันดีขึ้นเยอะ ตอนนี้ Awareness ด้านการอนุรักษ์มันดี จะเห็นว่าพอบอกฝ่ายดี

ทุกคนก็แพ้ไปสร้างฝาย เพราะคิดว่ามันเป็น สิ่งที่ดี ได้ทำดี มีคนมีหน่วยงานที่พร้อมจะรับ กระแสตรงนั้นมากยิ่งขึ้น เพราะอย่างนั้นกระแส ด้านการอนุรักษ์มันดีขึ้น แต่ถามว่าสัตว์ป่า ลดลงมั้ย ผมไม่รู้ว่ แต่ผมคิดว่านับจากวันนี้ น่าจะดีขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่เดียวกัน ด้วยเศรษฐกิจ ของประเทศที่น่าจะดีขึ้นเรื่อยๆ น่าจะทำให้การ ใช้ทรัพยากรจากปากน้อยลง

หมายถึงถ้าคนมีหมู เห็ด เป็ด ไก่ กินแล้วก็ ไม่ต้องไปล่าในป่า ซึ่งถ้าเราสามารถพัฒนา เศรษฐกิจไปได้เรื่อยๆ ในฐานะนักธุรกิจผมก็ พยายามที่จะพัฒนาตรงนี้ ส่งเสริมให้เกษตรกร มีรายได้ที่ดีขึ้น ถ้าขายที่เป็นธรรม สร้างงานใน ชุมชน ในชนบท สร้างสิ่งพวกนี้ก็จะทำให้การ ทำลายทรัพยากรลดลง อนุรักษ์สัตว์ป่าได้ดีขึ้น คนไม่มีทางคิดถึงการอนุรักษ์สัตว์ป่าได้ดีขึ้น ยังหิวอยู่หรือไม่มีกิน มันเป็นไปได้

● ถ้าอย่างนั้นมื่ออะไรที่คิดว่าน่าเป็นห่วง

เท่าที่ผมมองตอนนี้ ผมมองจากจุดเริ่มต้น ของตัวเองคือ ปลาน้ำจืด ผมว่านโยบายการ พัฒนาแหล่งน้ำจืดของประเทศไทย คือมอง น้ำจืดเป็นแหล่งน้ำ ไม่ได้มองแหล่งน้ำเป็นระบบ นิเวศ เราจะเห็นโครงการผันน้ำ ผันสาละวิน เข้ามาเจ้าพระยา ซึ่งถ้าดูเรื่องการกระจายพันธุ์ ของสัตว์ ปลาในแม่น้ำสาละวิน กับปลาในแม่น้ำ เจ้าพระยามีความแตกต่างกันอย่างมาก มหา- คาลเลย จะเน้นการที่จะผันน้ำเข้ามา แม่นอนว่า มันจะกลายเป็นเอเลี่ยนสปีชีส์ของมันและ กัน ปลาจากแม่น้ำเจ้าพระยาก็อาจจะหลุดไปแม่น้ำสาละวิน มันจะมีปัญหา

ถ้าเรามองว่าจะต้องกัก จะต้องสร้างเขื่อน จำนวนเท่านี้เพื่อให้ได้แหล่งน้ำเท่านี้ แต่ไม่ได้

มองเรื่องการกีดขวางการกระจายพันธุ์ปลาหรือ การอพยพ อย่างกรณีเขื่อนปากมูล โอเคว่า ชาวประมงอาจจะจับปลาได้เท่าเดิม เนื่องจากว่า ราชการส่งเสริมนำปลาเข้าไปให้เลี้ยงก็ให้รายได้ แต่มันไม่ใช่การพัฒนาที่ยั่งยืน หรือพอเพียง การที่ทำให้ชาวบ้านที่เคยอยู่ได้ด้วยลูกแข่งของ ตัวเองต้องมาพึ่งพารัฐ มันไม่ใช่การพัฒนา แล้ว ก็เป็นส่วนหนึ่งให้หนักการเมืองเข้ามาหาเสียง เข้ามาใช้ประโยชน์ ให้คนที่ไม่ดี ไม่ว่าจะเป็นราชการ เอกชน หรือเอ็นจีโอก็ตาม เข้ามาหาผลประโยชน์ จากตรงนี้ ทั้งที่เขาสามารถที่จะดูแลตัวเอง ได้มาตลอด นี่ไม่ใช่การแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืน และถูกต้อง

● ยังมีวิธีคิดอีกหลายอย่างที่ควรปรับเปลี่ยน เพื่อไปสู่การดูแลทรัพยากรอย่างยั่งยืน?

อย่างหนึ่งที่ผมเข้าใจว่ามันมีความตระ- หหนักและอยากจะทำอนุรักษ์ในทุกหน่วยงาน ทุกภาคส่วนมากยิ่งขึ้น แต่เราต้องอนุรักษ์ด้วยความเข้าใจ อนุรักษ์ด้วยวิชาการ ยกตัวอย่างเช่น การปลูกป่าชายเลน แล้วไปปลูกในพื้นที่ซึ่งเป็นที่อาศัยของนกชายเลน ไม่ใช่ป่าชายเลน อันนั้น มันเป็นการทำลายด้วยความหวังดี จึงอยากให้ ทุกคนอนุรักษ์ด้วยพื้นฐานของความรู้ คือ จิตสำนึกเป็นสิ่งสำคัญ แต่ต้องมีความรู้ทาง วิชาการเข้าไปด้วย อยากให้เน้นตรงนั้นมาก เพราะตอนนี้สังคมไทยของเราจะเน้นฟังแล้วก็จะเชื่อ ไม่คิดต่อ ไม่นำความรู้มาประมวลให้ มันเกิดประโยชน์สูงสุด อยากให้อนุรักษ์ด้วย จิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจมากกว่านี้ ไม่ใช่ กระแส